

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Актуальна практика Верховного Суду з розгляду корпоративних спорів

Ганна Вронська

суддя Верховного Суду

Захист прав учасників ТОВ під час збільшення статутного капіталу товариства

Верховний Суд захистив право учасника ТОВ на мирне володіння своїм майном (часткою у статутному капіталі ТОВ)

- ✓ З позовом про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників ТОВ звернувся один з учасників. Оспорюваними рішеннями зборів, прийнятими з ініціативи мажоритарного учасника, збільшено статутний капітал ТОВ, у наслідок чого **частка позивача зменшилася з 34% до 0.34%**.
- ✓ Рішенням господарського суду позов задоволено. Постановою апеляційного господарського суду рішення скасовано, у задоволенні позову відмовлено.
- ✓ ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій та прийняв **нове рішення** про часткове задоволення позову

постанова КГС ВС у справі № 918/92/17

Верховний Суд захистив право учасника ТОВ на мирне володіння своїм майном (часткою у статутному капіталі ТОВ)

- ✓ Приймаючи нове рішення, ВС керувався **принципом верховенства права**, закріпленим у ч.1 ст.8 Конституції України та у ч.1 ст.11 ГПК України.
- ✓ З огляду на відсутність законодавчого регулювання порядку збільшення статутного капіталу в ТОВ (на момент виникнення спірних правовідносин), колегією суддів, відповідно до положень ч.10 ст.11 ГПК України, застосовано **аналогію закону**, зокрема ст.15 та 27 Закону України «Про акціонері товариства».
- ✓ Крім того, правова позиція ВС ґрунтується і на положенні ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яким передбачено, що кожна фізична або юридична особа **має право мирно володіти своїм майном**. Також застосовано рішення Європейського Суду з прав людини у справі "Совтрансавто-Холдинг" проти України від 25.07.2002.

постанова КГС ВС у справі № 918/92/17 (продовження)

Верховний Суд захистив право учасника ТОВ на мирне володіння своїм майном (часткою у статутному капіталі ТОВ)

- ✓ Надання можливості одному із учасників ТОВ, який володіє часткою, що має вирішальний вплив при прийнятті рішень на загальних зборах товариства, права **самостійно збільшувати статутний капітал товариства без врахування на засадах пропорційності часток інших учасників, що фактично призводить до їх зменшення, свідчить про невідповідність таких рішень загальних зборів законодавству, принципу верховенства права та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та відповідно про порушення прав та законних інтересів іншого учасника товариства**

постанова КГС ВС у справі № 918/92/17 *(продовження)*

Захист порушених прав учасників під час збільшення статутного капіталу ТОВ

- ✓ Рішенням загальних зборів учасників було затверджено збільшення статутного капіталу товариства за рахунок лише одного учасника товариства та новий розмір часток учасників товариства, внаслідок чого частка позивачки у статутному капіталі товариства зменшилась у відсотковому відношенні з 25 % до 24,04%, при цьому позивачка не була належним чином повідомлена про час, місце проведення зборів, не брала участі на такому засіданні та була позбавлена можливості зробити додатковий вклад у межах суми збільшення статутного капіталу пропорційно до її частки у статутному капіталі.
- ✓ ВС погодився з висновком судів попередніх інстанцій про те, що таке рішення слід визнати недійсним, оскільки воно порушує корпоративні права позивачки та вимоги ст. 18 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" щодо порядку збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів.

постанова КГС ВС у справі № 905/1134/19

Захист порушених прав учасників під час збільшення статутного капіталу ТОВ

- ✓ Учасниця ТОВ звернулася з позовом до ТОВ, в якому просила визнати недійсним рішення загальних зборів ТОВ про збільшення розміру статутного капіталу за рахунок особистих додаткових внесків учасників (засновників) ТОВ, перерозподіл часток учасників (засновників) ТОВ.
- ✓ Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові відмовлено повністю.
- ✓ Постановою ВС рішення судів попередніх інстанцій скасовано, ухвалено **нове рішення**, яким позовні вимоги задоволено.

постанова КГС ВС у справі № 916/3007/19

Захист порушених прав учасників під час збільшення статутного капіталу ТОВ

✓ Мало місце збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів лише двох учасників, без врахування на засадах пропорційності часток інших двох учасників, зокрема позивачки, з відповідним перерозподілом в подальшому часток всіх учасників товариства, що призвело до зменшення частки позивачки з 1,85% до 0,26%. Це свідчить про невідповідність таких рішень загальних зборів нормам законодавства (чинного на момент існування спірних правовідносин), принципу верховенства права та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та відповідно про порушення прав та законних інтересів учасника товариства.

постанова КГС ВС у справі № 916/3007/19 (продовження)

Захист порушених прав учасників під час збільшення статутного капіталу ТОВ

- ✓ ВС врахував, що як встановили суди попередніх інстанцій, спірним рішенням загальних зборів було **втретє збільшено розмір статутного капіталу** та відповідно здійснено перерозподіл часток. Проте попередні два рішення загальних зборів товариства в цій частині були прийняті з врахуванням часток усіх учасників товариства на засадах пропорційності, чого не було дотримано при прийнятті, оспорюваного рішення загальних зборів.

постанова КГС ВС у справі № 916/3007/19 (продовження)

Захист порушених прав учасників під час збільшення статутного капіталу ТОВ

- ✓ ВС вважає необґрунтованим висновок суду апеляційної інстанції про те, що відсутні підстави для врахування правового висновку, викладеного в постанові ВС від 27.02.2018 у справі № 918/92/17, бо позивачка оспорує рішення загальних зборів про збільшення статутного капіталу товариства, яке прийняте не одним учасником, а більшістю голосів, оскільки така обставина **не виключає застосування принципу пропорційності** в спірних правовідносинах. Наведена позиція застосована також у постанові ВС від 11.12.2019 у справі № 916/2584/18 щодо визнання недійсними рішень загальних зборів з мотивів недостатності голосів.
- ✓ Наведеним також спростовуються доводи відповідача про те, що оскільки позивачка двічі не виконувала свій обов'язок щодо внесення додаткового вкладу пропорційно її частці, тому не було підстав покласти на неї такий обов'язок втретє.

постанова КГС ВС у справі № 916/3007/19 (продовження)

Нове рішення щодо збільшення статутного капіталу ТОВ

- ✓ Учасник ТОВ звернувся із позовом до ТОВ та інших учасників ТОВ про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства від 28.12.2016; визнання недійсними правочинів по внесенню 28.12.2016 іншими учасниками додаткових вкладів до статутного капіталу ТОВ.
- ✓ 29.05.2013 загальними зборами учасників ТОВ прийнято рішення про збільшення статутного капіталу товариства та встановлено строк до 01.07.2013 для внесення додаткових вкладів. З огляду на чинність цього рішення та невнесення жодним із учасників додаткових вкладів у зв'язку зі спливом визначеного строку були скликані загальні збори на 28.12.2016 з метою повторного встановлення строків внесення додаткових вкладів.
- ✓ Позивач вважає, що внаслідок порушення вимог статуту під час скликання та проведення загальних зборів 28.12.2016 порушені його права та законні інтереси, оскільки він був позбавлений можливості розглянути та проголосувати за питання, гарантовані йому як учаснику статутом ТОВ: 1) питання про внесення вкладів за інших учасників ТОВ за наслідками невнесення додаткових вкладів згідно з рішенням загальних зборів від 29.05.2013; 2) питання про зменшення статутного капіталу.

Нове рішення щодо збільшення статутного капіталу ТОВ

- ✓ Статутом ТОВ або нормами чинного законодавства України **не заборонено загальним зборам учасників товариства приймати рішення про встановлення нових (інших) строків**, розміру, форми і порядку внесення учасниками додаткових вкладів до статутного капіталу товариства порівняно з тими, які були визначені раніше.
- ✓ Право на внесення додаткового вкладу за іншого учасника товариства в процедурі збільшення статутного капіталу виникає **лише після повного внесення таким учасником власного додаткового вкладу**, визначеного рішенням загальних зборів товариства для цього учасника протягом визначеного строку.
- ✓ У строк, визначений рішенням загальних зборів учасників ТОВ, додаткові вклади на збільшення статутного капіталу ТОВ не були внесені жодним з учасників, зокрема і позивачем.
- ✓ Отже, оскільки рішення від 29.05.2013 не було реалізоване, а тому право на внесення додаткового вкладу замість учасника (учасників), що не внесли чи не повністю внесли такий вклад у визначений загальними зборами строк на момент прийняття оскаржуваного рішення у позивача не виникло, відтак ВС вважає, що його корпоративні права цим рішенням не були порушені.

постанова КГС ВС у справі № 912/3551/19 (продовження)

Виникнення права власності на частку у
статутному капіталі ТОВ

Момент виникнення права власності на частку у статутному капіталі ТОВ

- ✓ Компанія звернулася з позовом до ТОВ та попереднього власника частки у статутному капіталі ТОВ, у якому просила:
 - ✓ - визнати право власності (та визначити розмір частки) Компанії на 100 % частки, у статутному капіталі ТОВ;
 - ✓ - визначити розмір статутного капіталу ТОВ у сумі 1 250 000,00 грн, 100 % якого належить Компанії.

постанова КГС ВС у справі № 911/1149/19

Момент виникнення права власності на частку у статутному капіталі ТОВ

- ✓ В обґрунтування позовних вимог позивач зазначає, що **відповідно до договору** від 04.12.2018, укладеного з попереднім власником частки, **набув право власності** на 100 % частки у статутному капіталі ТОВ, проте не має можливості реалізувати свої корпоративні права.
- ✓ Попередній власник частки позов визнав та пояснив, що раніше набула право власності на 100 % частки у статутному капіталі товариства відповідно до договору про продаж частки від 08.04.2014, укладеного з учасником ТОВ. Відповідач зауважив, що мав повне право розпорядитися (здійснити відчуження позивачу) своєю власністю (часткою у статутному капіталі), навіть за відсутності змін у Єдиному державному реєстрі та статутних документах товариства.

постанова КГС ВС у справі № 911/1149/19 (продовження)

Момент виникнення права власності на частку у статутному капіталі ТОВ

- ✓ Право власності на частку в статутному капіталі ТОВ у третьої особи виникає з моменту укладення договору, якщо інше не встановлено домовленістю сторін. У разі відступлення частки, особа набуває права на частку внаслідок укладення правочину з учасником товариства, а не внаслідок його прийняття до складу учасників товариства загальними зборами чи державної реєстрації відповідних змін.
- ✓ Чинне законодавство, як на момент укладення договору купівлі-продажу частки між компаніями, так і на момент укладення договору з позивачем у справі, не визначало, що продавець частки у статутному капіталі товариства має право продати її стороннім особам лише за умови вчинення державним органом реєстраційної дії щодо внесення змін у відомості про таку особу, як учасника товариства. Суд апеляційної інстанції, дійшовши такого висновку, обмежив власника у здійсненні правомочності щодо розпорядження своїм майном за відсутності на те законних підстав.

постанова КГС ВС у справі № 911/1149/19 (продовження)

Статус відомостей, що містяться в ЄДРЮОФОПГФ

- ✓ Правові наслідки невнесення відповідних відомостей щодо змін у складі учасників товариства до ЄДРЮОФОПГФ, що визначені ст.10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", стосуються правовідносин **у спорі юридичної особи з третіми особами**. Натомість, у ч.5 ст.89 ЦКУ передбачено, що юридичні особи та їх учасники не мають права посилатися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах із третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін.

постанова КГС ВС у справі № 911/1149/19 (продовження)

Захист права учасників (акціонерів) на отримання дивідендів

«Правомірні (законні) очікування»

- ✓ У межах вироблених ЄСПЛ підходів до тлумачення поняття "майно", а саме в контексті ст.1 Першого протоколу до Конвенції, це поняття охоплює як "наявне майно", так і активи, включаючи право вимоги, з посиланням на які заявник може стверджувати, що він має принаймні законні очікування щодо ефективного здійснення свого "права власності".
- ✓ Статтю 1 Першого протоколу Конвенції можна застосовувати для захисту "правомірних (законних) очікувань" щодо певного стану речей (у майбутньому), оскільки їх можна вважати складовою частиною власності.
- ✓ Отже, сплата акціонеру дивідендів, щодо виплати яких було прийнято рішення загальними зборами товариства, надає акціонеру, на користь якого таке рішення прийняте, "законне очікування", що йому будуть такі дивіденди виплачені. Невиплата товариством таких дивідендів акціонеру прирівнюється до порушення права останнього на мирне володіння майном (рішення ЄСПЛ у справах "Брумареску проти Румунії" (п.74), "Пономарьов проти України" (п.43), "Агрокомплекс проти України" (п.166)).

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Дякую за увагу!

